

Slöjd och hantverk 2021

Fördjupande rapport om kulturvanor inom slöjd och hantverk

Kulturfakta 2022:4

Postadress: Box 1001, 405 21 Göteborg

Besöksadress: Södra Vägen 54

Telefon: 031-395 20 00

E-post: info@kulturanalys.se

Webbplats: www.kulturanalys.se

© Myndigheten för kulturanalys 2022

Omslagsfoto: Unsplash

Formgivning: Bazooka

Myndigheten för kulturanalys

Slöjd och hantverk 2021

Fördjupande rapport om kulturvanor
inom slöjd och hantverk

Innehåll

Slöjd och hantverk 2021	1
Förord	4
Sammanfattning	5
Inledning	6
Datainsamling.....	6
Frågor om slöjd och hantverk.....	7
Disposition.....	7
Intresse för hemslöjd	9
4 av 10 är ganska eller mycket intresserade av hemslöjd.....	9
Oförändrat intresse över tid.....	9
Störst intresse bland kvinnor och äldre	10
Intresse för hemslöjd: en regressionsanalys	11
Sysslat med handarbete eller hantverk.....	13
Små förändringar över tid.....	13
Kvinnor och äldre är mer aktiva slöjdare	14
Hemslöjd: en regressionsanalys	15
Gått på hemslöjdsmarknad/hemslöjdsutställning	17
Kraftigt minskade besök under pandemin	17
Små skillnader mellan grupper	18
Hemslöjdsmarknad/hemslöjdsutställning: en regressionsanalys	19
Referenser.....	21
Bilaga 1. Deskriptiv statistik.....	22
Intresse för hemslöjdsfrågor	22
Sysslat med hemslöjd och gått på hemslöjdsmarknad/utställning	23

Förord

Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys) publicerar regelbundet rapporter om invånarnas kulturvanor. Kulturanalys samarbetar med SOM-institutet vid Göteborgs universitet som i sina årliga enkätundersökningar ställer frågor om kulturaktiviteter till invånare mellan 16 och 85 år. Studier av kulturvanor ger ett viktigt stöd för kulturpolitiken på alla politiska nivåer genom att belysa läget i relation till de kulturpolitiska målen. I följande rapport presenteras invånarnas intresse för och utövande av slöjd och hantverk över tid.

Göteborg i oktober 2022

Mats Granér

Myndighetschef

Sammanfattning

Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys) presenterar i denna rapport en analys av befolkningens intresse för och utövande av slöjd och hantverk. Rapporten är ett resultat av Kulturanalys ambition att göra fördjupade analyser av befolkningens kulturvanor. Rapporten bygger på data som samlats in av SOM-institutet vid Göteborgs universitet.

I rapporten ges fördjupade analyser av tre frågor: intresset för hemslöjd, att ha sysslat med hemslöjd och besök på hemslöjdsmarknad/hemslöjdsutställning. Samtliga frågor analyseras med hjälp av tidsserier, deskriptiva resultat och regressionsanalyser.

40 procent av befolkningen är ganska eller mycket intresserade av hemslöjd

Runt 40 procent av befolkningen är mycket eller ganska intresserade av hemslöjd. Intresset för hemslöjd har präglats av stabilitet och har inte förändrats nämnvärt under de senaste tio åren. Intresset för hemslöjd ser olika ut i olika grupper; kvinnor är mer intresserade än män, äldre är mer intresserade än yngre och de som bor på landsbygden är mer intresserade än de som bor i stad eller storstad.

Hemslöjdande är ett brett fenomen

Utövandet av slöjd och hantverk präglas också av stabilitet över tid. Pandemin bidrog till en marginell ökning under 2020 som sedan inte fortsatte vidare in i 2021. Under 2021 sysslade närmare hälften av invånarna med hemslöjd någon gång under året, och en tiondel slöjdade en eller flera gånger i veckan. Vissa grupper slöjdade mer än andra. Tydligast är att kvinnor och äldre är mer aktiva slöjdare. Analysen visar att socioekonomiska faktorer utövar litet inflytande samtidigt som intresset för hemslöjd och utövandet av hemslöjd tydligt hänger samman.

Pandemin påverkade besök på hemslöjdsmarknader/hemslöjdsutställningar

Från 2019 till 2021 minskade andelen som besökt hemslöjdsmarknad/-hemslöjdsutställning från 38 procent till 25 procent, och den positiva trend som påbörjades 2016 avbröts tvärt som en följd av pandemin. Det är små skillnader mellan sociala grupper i vem som besöker hemslöjdsmarknad/hemslöjdsutställning. Den faktor som även här spelar roll är kön, där en större andel kvinnor jämfört med män besöker hemslöjdsmarknader/hemslöjdsutställningar. Samtidigt kan frågans utformning bidra till att vissa skillnader undertrycks när två olika typer av aktiviteter med olika prägel – utställningar och marknader – slås samman.

Inledning

Myndigheten för kulturanalys publicerar regelbundet rapporter om invånarnas kulturvanor. I den här rapporten ges en fördjupad analys av invånarnas intresse för och utövande av slöjd och hantverk över tid och mellan sociala grupper.

Slöjd och hantverk är ett brett fenomen; hemslöjd utövas på olika nivåer, av professionella och amatörer och i hela landet. Betydelsen av hemslöjd har förändrats över tid. Begreppet har förändrats, innehållet breddats och dess betydelse har laddats med olika innebörd. I dag hävdar många att hemslöjd helt enkelt är det man tillverkar själv (Palmsköld, 2021).

En betydande del av den svenska hemslöjdspolitikerna har handlat om att främja hemslöjd. 1872 års riksdag tilldelade 2 500 riksdaler för att anställa undervisare i hemslöjd. Sedan dess har hemslöjdspolitikerna vuxit stegvis men med samma mål – att främja hemslöjden. Den statliga myndigheten Nämnden för hemslöjdsfrågor samordnar det främjande arbetet, och i dag finns landets cirka 60 hemslöjdskonsulenter i regionerna (Nämnden för hemslöjdsfrågor, 2022).

Rapporten är en del av Kulturanalys ambition att löpande återkomma med fördjupade analyser av befolkningens kulturvanor. En översiktlig rapport som ger en övergripande bild av kulturvanorna i Sverige publiceras årligen. Årets rapport, [*Kulturvanor i Sverige 2021*](#), ger en bild av utvecklingen över tid för 27 kulturaktiviteter.

Datainsamling

Rapporten bygger på data som har samlats in av SOM-institutet vid Göteborgs universitet. Mellan 2012 och 2020 samverkade Nämnden för hemslöjdsfrågor med SOM-institutet för att mäta frågor som rör intresse för hemslöjdsfrågor och vanor som rör slöjd och hantverk. Sedan 2020 ansvarar Kulturanalys för frågorna där slöjd och hantverk ingår i uppdraget att följa invånarnas kulturvanor.

Om SOM-undersökningen 2021

SOM-undersökningen 2021 skickades ut i september, och svaren samlades in fram till december. Enkäterna skickades ut med post men kunde även besvaras digitalt.

Undersökningen skickades ut till invånare mellan 16 och 85 år. Urvalet bestod av 24 500 personer. Det totala urvalet delades in i sju jämnstora grupper som besvarade olika versioner av SOM-undersökningens formulär. Sammanlagt besvarade 1 622 av 3 500 tillfrågade personer det formulär som kulturvanefrågorna ingick i, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 48 procent. Svarsgruppens demografiska representativitet är generellt god. Undantaget är de yngre åldersgrupperna som är underrepresenterade. Att de yngre är underrepresenterade kan påverka skattningen kulturvanor där

det finns stora skillnader mellan åldersgrupperna (Falk, Sandelin & Weissenbilder, 2022).

En utförlig metoddokumentation från den nationella SOM-undersökningen 2020 finns [publicerad på SOM-institutets hemsida](#).

Frågor om slöjd och hantverk

I denna rapport analyseras två frågor som handlar om vanor inom slöjd och hantverk.

Den första frågan som ingår i denna rapport avser intresse för hemslöjd och handarbete. Frågan lyder: *Hur intresserad är du i allmänhet av hemslöjd och handarbete?* Svartalternativen är

- mycket intresserad
- ganska intresserad
- inte särskilt intresserad
- inte alls intresserad.

Den andra frågan avser aktiviteter under det senaste året. Frågan lyder: *Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande?* Svartspersonerna får svara på hur ofta de har *gått på hemslöjdsmarknad/-utställning* och *sysslat med handarbete/-hantverk*. Svartalternativen är

- ingen gång
- någon gång under de senaste 12 månaderna
- någon gång i halvåret
- någon gång i kvartalet
- någon gång i månaden
- någon gång i veckan
- flera gånger i veckan.

Värt att notera är att SOM-undersökningen ställer frågor om kulturaktiviteter under de senaste 12 månaderna. Referensperioden sträcker sig därmed från hösten 2020 till hösten 2021. Det innebär att de restriktioner som infördes i mars 2020 med anledning av pandemin gällde under hela referensperioden

Enkäten i sin helhet finns på [SOM-institutets hemsida](#).

Disposition

Inledningsvis undersöks intresset för hemslöjd och handarbete. I avsnittet beskrivs utvecklingen under de senaste åtta åren och hur intresset ser ut i olika grupper.

I rapportens andra del undersöks i vilken utsträckning invånarna har sysslat med handarbete/hantverk och gått på hemslöjdsmarknad/hemslöjdsutställning. Här redovisas utvecklingen över tid och det görs en djupgående analys av deltagandet i olika grupper. I avsnittet sätts även deltagandet i relation till intresset för hemslöjd och handarbete.

I rapportens bilaga finns deskriptiv statistik och en beskrivning av regressionsmodellerna. Kulturanalys kan vid förfrågan bistå med ytterligare dataunderlag.

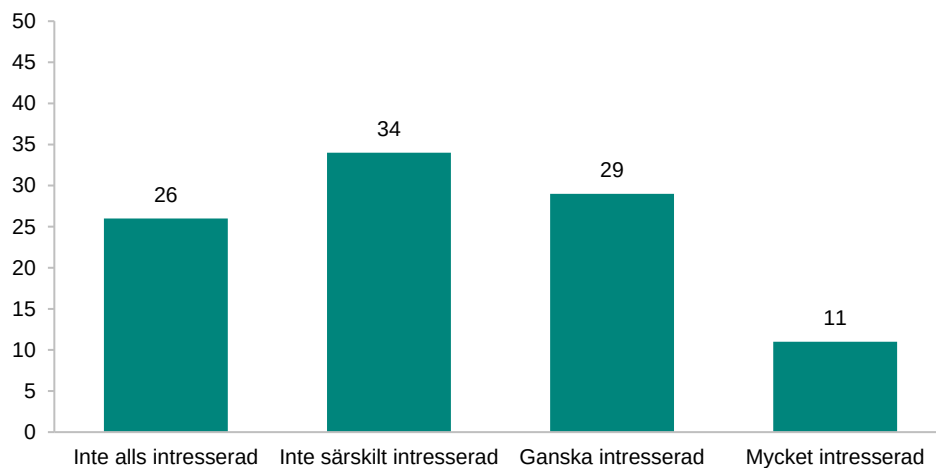
Intresse för hemslöjd

I rapportens första avsnitt avhandlas intresset för hemslöjd och handarbete. I avsnittet analyseras utvecklingen över tid, utvecklingen i olika grupper och vilka förklaringar vi kan se ligger bakom intresset.

4 av 10 är ganska eller mycket intresserade av hemslöjd

Undersökningen som genomfördes 2021 visar att drygt en tiondel av invånarna är mycket intresserade av hemslöjd (figur1). En tredjedel är ganska intresserade, medan sex av tio uppger att de inte är särskilt intresserade eller inte alls är intresserade.

Figur 1. Intresse för hemslöjd och hantverk 2021, procent

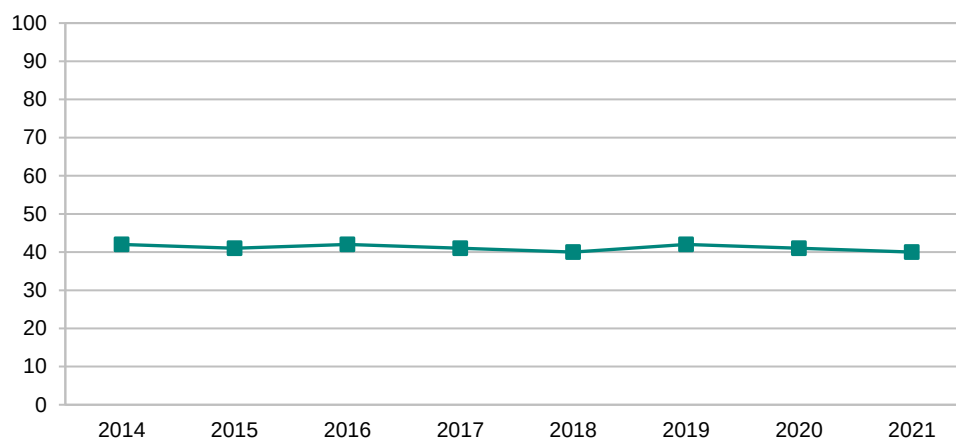

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2021.

Oförändrat intresse över tid

Intresset för hemslöjd har mätts sedan 2014. I figur 1 presenteras andelen som är mycket intresserade eller ganska intresserade av hemslöjd/handarbete. Det som sticker ut är att ingenting egentligen har hänt. Intresset ligger på stabila nivåer där omkring 40 procent uttrycker ett intresse för hemslöjd. Inte heller de som uppger att de inte är intresserade av hemslöjd/handarbete har ökat eller minskat nämnvärt under de år mätningarna genomförts.

Figur 2. Mycket eller ganska intresserade av hemslöjd/handarbete 2014–2021, procent

Kommentar: Frågan lyder: ”Hur intresserad är du av hemslöjd och hantverk i allmänhet?”

Källa: De nationella SOM-undersökningarna 2014–2021.

Störst intresse bland kvinnor och äldre

Intresset för hemslöjd ser olika ut inom olika grupper. I tabell 1 ges en beskrivning av hur många som uppgett att de har olika grader av intresse inom olika grupper. Några skillnader är tydliga. Den största skillnaden är den mellan kvinnor och män; 35 procent av männen är inte alls intresserade av hemslöjd jämfört med 18 procent av kvinnorna. Den äldsta ålderskategorin, de mellan 65 och 85 år, är i något större utsträckning mycket intresserade av hemslöjd och i mindre utsträckning inte alls intresserade.

Det finns inga större skillnader i intresse mellan utbildningsnivåerna. När det gäller klasstillhörighet har personer som beskriver sitt nuvarande hem som ett högre tjänstemannahem ett större intresse jämfört med övriga typer av hem. Det kan möjligen hänga samman med att människor på ren landsbygd uppvisar ett större intresse för hemslöjd (17 procent är mycket intresserade), jämfört med de som bor i storstad (8 procent).

Tabell 1. Intresse för hemslöjd och handarbete efter bakgrundsfaktorer, 2021, procent

	Mycket intresserad	Ganska intresserad	Inte särskilt intresserad	Inte alls intresserad
Samtliga	11	29	34	26
Kön				
Kvinna	15	35	32	18
Man	6	23	36	35
Ålder				
16–29 år	10	24	33	33
30–49 år	6	27	37	30
50–64 år	11	29	33	27
65–85 år	16	33	32	19

	Mycket intresserad	Ganska intresserad	Inte särskilt intresserad	Inte alls intresserad
Utbildning				
Låg	15	26	33	26
Medel	9	29	32	30
Hög	11	30	35	24
Subjektiv klass				
Arbetarhem	12	29	34	25
Tjänstemannahem	10	31	35	24
Högre tjänstemannahem	10	24	30	36
Företagarhem	11	30	34	25
Stad/landsbygd				
Ren landsbygd	17	33	29	21
Mindre tätort	10	28	38	24
Stad/större tätort	11	28	34	27
Sthlm/Gbg/Malmö	8	31	34	27

Kommentar: Frågan lyder: "Hur intresserad är du av hemslöjd och handarbete?" Resultaten baseras på svar från 1 558 personer.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2021.

Intresse för hemslöjd: en regressionsanalys

I föregående avsnitt visade vi med hjälp av procent och andelar att intresset för hemslöjd varierar mellan olika grupper, till exempel mellan de som bor i landsbygd och i storstäder. Men även om vi exempelvis kan konstatera att en större andel äldre är intresserade av hemslöjd, kan vi inte med säkerhet dra slutsatsen att det är ålder som påverkar intresset. Det beror på att ålder kan hänga samman med andra faktorer som kan vara den egentliga förklaringen till det högre intresset, till exempel att äldre i större utsträckning bor på landsbygd. Samma problematik kan uppstå även för de övriga grupperna som redovisas i tabell 1 om det visar sig finnas samband mellan grupperna. Med en så kallad regressionsanalys är det möjligt att isolera hur en enskild faktor påverkar intresset för hemslöjd.

I detta avsnitt redovisas resultat från en regressionsanalys. I analysen av resultaten talar vi om *effekter*, vilket avser huruvida egenskapen bidrar till förklaringen av intresset. Det kan dels vara en positiv effekt, alltså att intresset ökar, dels en negativ effekt, vilket innebär att intresset minskar. Då syftet med modellen främst är att belysa samband och utesluta överlappande samband bör det påpekas att alla effekter som redovisas inte ger belägg för orsak-verkan-samband.

De variabler som ingår i modellen är kön, ålder (16–85 år), utbildningsnivå (låg/medel och hög), klass (som utgår från en beskrivning av det nuvarande hemmet) och en variabel med olika kategorier av geografisk hemvist. Deskriptiva tabeller över samtliga variabler i analysen finns i [bilaga 1](#).

Ålder och kön hänger samman med intresset

Nedan sammanfattas resultaten från analysen i punktform:

- Ålder har en *positiv effekt*, vilket innebär att en ökad ålder innebär ett ökat intresse.¹
- Att vara *kvinna* ökar intresset för hemslöjd jämfört med att vara man. Effekten kan uttryckas som att kvinnor jämfört med män placerar sig 0,5 skalsteg högre upp på intresseskalen som går från 1 (inte intresserad) till 4 (mycket intresserad).
- Att beskriva sitt nuvarande hem som *arbetarhem* ökar intresset för hemslöjd jämfört med de vars nuvarande hem kan beskrivas som *högre tjänstemannahem*.
- Det finns inga signifikanta effekter mellan utbildningsnivåer när vi jämför *högutbildade* med övriga utbildningsnivåer.
- Att bo *på ren landsbygd* ökar intresset för hemslöjd jämfört med att bo i mindre tätort, stad eller storstad.

¹ I modellen testades även för kurvlinjära effekter, det vill säga att effekten inte är rak utan kan vara avtagande eller stigande vid en viss brytpunkt. Då ser kurvan mer ut som exempelvis ett J eller ett U. Inga signifikanta resultat kunde hittas, vilket tyder på en linjär effekt av ålder.

Sysslat med handarbete eller hantverk

I detta avsnitt beskrivs en av de frågor som ingår i SOM-institutets årliga mätningar av invånarnas kulturvanor. Frågan avser hur ofta personen har sysslat med handarbete eller hantverk. Avsnittet tar sig an utvecklingen över tid och frågeställningen hur vi kan förklara vilka som sysslar med handarbete eller hantverk.

Fortsättningsvis används det bredare begreppet hemslöjd i avsnittet för att förenkla läsningen.

Små förändringar över tid

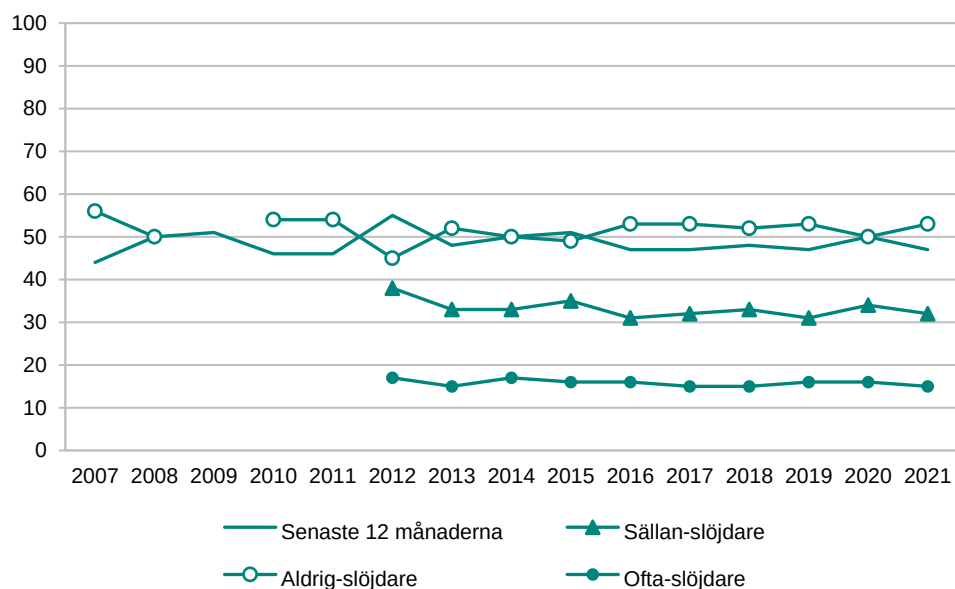
Figur 3 visar utvecklingen under det senaste decenniet för fyra kategorier av slöjdare:

- De som slöjdar *ofta* har svarat att de slöjdat en eller flera gånger i veckan.
- De som slöjdar *sällan* har svarat att de slöjdat en gång i halvåret, kvartalet eller månaden.
- De som slöjdat *minst en gång under de senaste 12 månaderna*. I denna kategori ingår även ofta-slöjdarna och sällan-slöjdarna.
- De som *aldrig* slöjdar har svarat att de inte slöjdat någon gång under de senaste tolv månaderna.

Figur 3 visar att det inte skett några större förändringar under de senaste tio åren vad gäller omfattningen av hemslöjdande. Utövandets präglas av stabilitet över tid. Pandemiåret 2020 visade på en marginell ökning för de som slöjdat under det senaste året. Ökningen tycks dock inte vara tecken på en större pandemieffekt eller trend, då andelen som slöjdat minst en gång under det senaste året minskade 2021 motsvarande den ökning som syntes mellan 2019 och 2021.

Aldrig-slöjdarna utgör genomgående drygt hälften av befolkningen. År 2021 utgjorde de 53 procent av befolkningen. Kategorin ofta-slöjdare präglas av stabilitet över tid. Andelen som slöjdat en eller flera gånger i veckan har varierat mellan 15 och 17 procent under de senaste tio åren. Gruppen sällan-slöjdare präglas av något större variationer. Vid förändringar mellan år tycks det främst som att gruppen flyttat till eller hämtat från kategorin aldrig-slöjdare: ett tecken på att de som vanligtvis aldrig slöjdar provar på eller återupptar sitt intresse.

Figur 3. Sysslat med handarbete eller hantverk 2012–2021, procent

Kommentar: Före 2012 saknas data som gör det möjligt att bryta ner siffrorna i olika kategorier. För hela tidperioden redovisas andelen som sysslat med hemslöjd minst en gång under de senaste 12 månaderna.

Källa: De nationella SOM-undersökningarna 2012–2021.

Kvinnor och äldre är mer aktiva slöjdare

I tabell 2 ges en översiktlig bild av slöjdande i olika grupper. Här visas utfallet för hela skalan och möjliga frekvenser av utövande. I kategorin *ingen gång* är andelen män större än kvinnor, 60 respektive 48 procent. Ett annat resultat som sticker ut är i den äldsta ålderskategorin, där 9 procent har slöjdat minst en gång i veckan och 14 procent flera gånger i veckan, vilket är en högre frekvens än de övriga ålderskategorierna.

Tabell 2. Sysslat med handarbete/hantverk, 2021, procent

	Ingen gång	Någon gång senaste 12 månaderna	Någon gång i halvåret	Någon gång i kvartalet	Någon gång i månaden	Någon gång i veckan	Flera gånger i veckan
Samtliga	53	9	7	6	10	6	9
Kön							
Kvinna	48	11	7	6	11	6	11
Man	60	8	6	5	9	6	6
Ålder							
16–29 år	52	11	7	6	14	4	6
30–49 år	54	12	10	5	10	4	5
50–64 år	53	11	6	7	10	6	7
65–85 år	53	5	5	5	9	9	14
Utbildning*							
Låg	58	8	5	5	7	4	13

	Ingen gång	Någon gång senaste 12 månaderna	Någon gång i halvåret	Någon gång i kvartalet	Någon gång i månaden	Någon gång i veckan	Flera gånger i veckan
Medel	56	7	6	7	9	5	10
Hög	50	11	8	5	12	7	7

Subjektiv klass

Arbetarhem	53	9	7	5	9	7	10
Tjänstemannahem	54	10	6	6	11	5	8
Högre tjänstemannahem	60	8	5	5	12	6	4
Företagarhem	45	9	9	9	10	8	10

Stad/landsbygd

Ren landsbygd	50	9	7	6	9	6	13
Mindre tätort	53	8	6	8	10	5	10
Stad/större tätort	53	10	7	5	10	6	9
Sthlm/Gbg/Malmö	54	10	7	5	13	7	4

Kommentar: Frågan lyder: "Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande? Sysslat med handarbete/hantverk" Tabellen baseras på svar från 1 516 personer.

* Bygger på en tredelad variabel där Låg = ej fullgjord obligatorisk skola eller grundskola, Medel = gymnasium, folkhögskola, eftergymnasial utbildning eller motsvarande, men ej examen från högskola/universitet, och Hög = studier på/examen från högskola/universitet.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2021.

Hemslöjd: en regressionsanalys

Alla sysslar inte med hemslöjd. Nedan tar vi oss an frågeställningen vilka faktorer som påverkar sannolikheten att ha sysslat med hemslöjd *under det senaste året*.

[Likt i tidigare avsnitt](#) tar vi oss an frågeställningen om vad som förklarar utövandet av hemslöjd med hjälp av en regressionsmodell. I modellen som förklarar utövande av hemslöjd ingår följande förklarande variabler: kön, ålder, utbildningsnivå, subjektiv klass och geografisk hemvist.

I avsnittet kommer resultaten att presenteras i termer av *sannolikhet*. Den statistiska modell som använts testar sannolikheten för utfallet att ha sysslat med hemslöjd *minst en gång under det senaste året*. Deskriptiva tabeller över samtliga variabler i analysen finns i [bilaga 1](#).

Ett brett utövande av hemslöjd

Resultaten sammanfattas i punktform nedan:

- Att vara kvinna ökar sannolikheten att ha hemslöjdat, i förhållande till att vara man. Effekten är inte särskilt tydlig, men kvarstår under kontroll för andra faktorer.
- Individens ålder har ingen signifikant effekt på sannolikheten att ha hemslöjdat.
- Inte heller klass visar på några signifikanta effekter.

- När vi jämför de med hög utbildning mot de med medel eller låg utbildning saknas signifikanta resultat.
- Allt annat lika finns ingen signifikant skillnad mellan grupper som bor i landsbygd, tätort eller storstad.

Resultaten visar litet stöd för tydliga statistiska samvariationer för de faktorer som ingår i modellen. Resultaten är i viss mån en upprepning av vad tidigare rapporter kunna hitta; hemslöjd är ett brett och folkligt fenomen. Vem som slöjdar eller inte är inte starkt avhängigt din ålder, utbildning, var du bor eller vilken klass du tillhör. Modellen testar sannolikheten att ha slöjdat under det senaste året och det kan finnas tydligare samband vid analys av andra frekvenser, exempelvis de som slöjdat ofta där tabell 2 pekar på att det finns större skillnader mellan olika grupper.

Intresset spelar roll

Tidigare avsnitt gav utrymme till frågan om *intresse för hemslöjd*. Människor med ett stort intresse ägnar sig föga förvånande mer sannolikt åt hemslöjd. En förenklad illustration av resultaten får vi i tabell 3 som helt enkelt visar frekvensen av utövande mot frekvensen av intresse.

Tabell 3. Intresse för hemslöjd och sysslat med hemslöjd, procent

	Ofta (en eller flera gånger i veckan)	Sällan (halvår, kvartal, månad)	Aldrig	Summa
Mycket intresserad	63	29	8	100
Ganska intresserad	20	54	26	100
Inte särskilt intresserad	5	35	60	100
Inte alls intresserad	3	7	90	100

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2021.

Tabellen illustrerar tydligt att intresse för hemslöjd och utövandet av hemslöjd hänger samman. Endast 8 procent av de mycket intresserade har svarat att de inte har sysslat med hemslöjd under de senaste 12 månaderna. På motsvarande sätt har endast en tiondel av de inte alls intresserade sysslat med hemslöjd.

Här kan noteras att sambandet kan gå åt två olika håll: att de som är mer intresserade också sysslar med mer hemslöjd, eller att de som sysslat med hemslöjd blir mer intresserade. En sådan analys vore onekligen intressant, men är utanför ramarna för denna rapport.

Gått på hemslöjdsmarknad/- hemslöjdsutställning

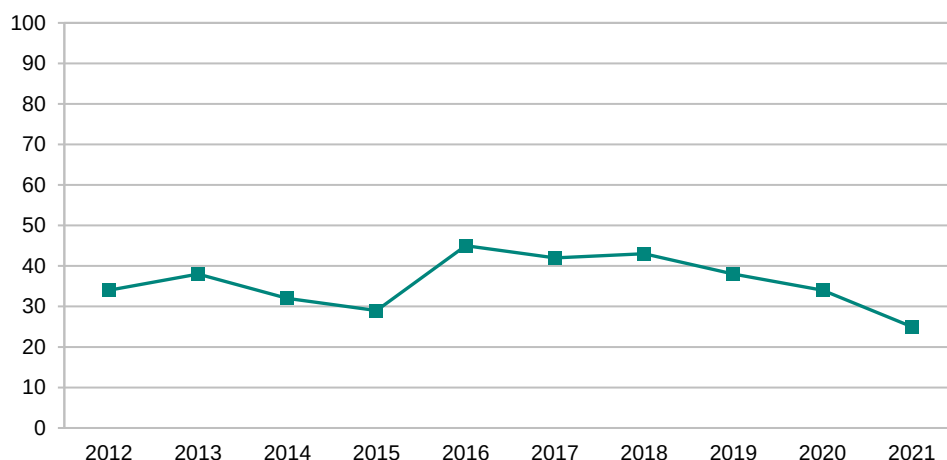
I detta sista avsnitt beskrivs den andra vanefrågan som ingår i de årliga mätningarna av invånarnas kulturvanor. Frågan handlar om hur ofta personen har gått på hemslöjdsmarknad eller hemslöjdsutställning. Hemslöjdsmarknader och utställningar är den offentliga arenan i hemslöjdens regi. Tidigare rapporter visar hur hemslöjd är en geografiskt spridd näring. Hemslöjden märker på så sätt ut sig mot andra kultursektorer som har en större koncentration i storstäderna (Nutek, 2008, s.18).

I analysen är det viktigt att ha med sig att frågan som ställts egentligen rör två olika aktiviteter: marknad och utställning. Det är mycket möjligt att de två olika formerna av hemslöjd i offentligheten attraherar olika grupper. Hemslöjdsutställningar arrangeras vanligtvis på gallerier och konsthallar, en besöksaktivitet som enligt tidigare kulturvaneundersökningar i större utsträckning attraherar människor i storstäder, kvinnor och de med hög utbildning (Kulturanalys, 2021a, Kulturanalys, 2022).

Kraftigt minskade besök under pandemin

Figur 4 visar andelen som gått på hemslöjdsmarknad eller hemslöjdsutställning under de senaste tio åren. Det finns en tydlig ökning under 2016. Ökningen går sedan tillbaka rejält i och med pandemin 2020. Som en konsekvens av de restriktioner som infördes våren 2020 drabbades marknader särskilt hårt. Eftersom SOM-undersökningen frågar om vanor under de senaste 12 månaderna är mätningen 2020 en blandning av pre-pandemi och pandemi. Referensperioden för 2021 års undersökning präglades helt och hållet av pandemin, vilket syns i figuren. Från 2019 till 2021 minskade andelen som besökt hemslöjdsmarknad eller hemslöjdsutställning från 38 procent till 25 procent – den lägsta noteringen sedan mätningarna startade 2012.

Figur 4. Gått på hemslöjdsmarknad/hemslöjdsutställning senaste 12 månaderna, 2012–2021, procent

Källa: De nationella SOM-undersökningarna 2012–2021.

Små skillnader mellan grupper

I tabell 4 redovisas resultaten för 2021. En fjärdedel av befolkningen uppger att de gått på hemslöjdsmarknad under de senaste 12 månaderna. Tabellen visar att hemslöjdsmarknad/hemslöjdsutställning är en aktivitet som befolkningen ägnar sig åt sällan; endast 6 procent besökte hemslöjdsmarknad mer än en gång i halvåret.

Tabell 4 visar att kvinnor i större utsträckning (28 procent) gick på hemslöjdsmarknad/hemslöjdsutställning än män (22 procent). Bland de med låg utbildning gick 23 procent, jämfört med 29 procent bland de med hög utbildning. Geografisk hemvist pekar på vissa skillnader, där de i mindre tätort och stad/större tätort i större utsträckning gick på hemslöjdsmarknad/hemslöjdsutställning mer sällan än de på ren landsbygd eller i storstad.

Tabell 4. Gått på hemslöjdsmarknad/hemslöjdsutställning 2021, procent

	Ingen gång	Någon gång senaste 12 månaderna	Någon gång i halvåret	Någon gång i kvartalet	Någon gång i månaden	Någon gång i veckan	Flera gånger i veckan
Samtliga	75	14	5	4	2	0	0
Kön							
Kvinna	72	16	5	5	2	0	0
Man	78	12	5	4	1	0	0
Ålder							
16–29 år	73	13	5	6	3	0	0
30–49 år	77	13	6	3	1	0	0
50–64 år	73	18	4	3	1	1	0
65–85 år	75	12	5	5	3	0	0

	Ingen gång	Någon gång senaste 12 månaderna	Någon gång i halvåret	Någon gång i kvartalet	Någon gång i månaden	Någon gång i veckan	Flera gånger i veckan
Utbildning							
Låg	81	9	4	4	2	0	0
Medel	78	13	4	4	1	0	0
Hög	71	16	6	5	2	0	0
Subjektiv klass							
Arbetsarhem	77	14	4	3	2	0	0
Tjänstemannahem	76	14	5	4	1	0	0
Högre tjänstemannahem	71	13	6	8	2	0	0
Företagarhem	70	15	9	3	3	0	0
Stad/landsbygd							
Ren landsbygd	69	15	9	4	3	0	0
Mindre tätort	78	13	3	5	1	0	0
Stad/större tätort	76	14	5	3	2	0	0
Sthlm/Gbg/Malmö	71	16	5	6	2	0	0

Kommentar: Frågan lyder: "Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande? Gått på hemslöjdsmarknad/-utställning" Tabellen baseras på svar från 1 517 personer.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2021.

Hemslöjdsmarknad/hemslöjdsutställning: en regressionsanalys

I nedanstående avsnitt undersöker vi frågeställningen vilka faktorer som påverkar sannolikheten att ha gått på hemslöjdsmarknad/hemslöjdsutställning under det senaste året.

För att ta oss an frågan används samma modell som i [tidigare avsnitt](#). Analyserna bygger på data från SOM-undersökningen 2019. Vi har valt att basera analyserna på ett undersökningsår före pandemin för att kunna fånga upp effekter i mer normala tider där en större andel besöker hemslöjdsmarknader eller utställningar.² Den statistiska modell som använts testar sannolikheten för utfallet att ha gått på hemslöjdsmarknad/hemslöjdsutställning minst en gång under det senaste året. Deskriptiva tabeller över samtliga variabler i analysen finns i [bilaga 1](#).

² Tidigare rapporter (se Kulturanalys, 2021b) har gett svagt stöd åt att pandemin påverkat kultur-utövandet i olika grupper. Vi vet däremot inte hur effekterna såg ut under 2021. Bedömningen är att 2019 är det mest lämpliga året att utgå från för att fånga upp de genomsnittliga besökarna.

Kön och utbildningsnivå bidrar till förklaringen

Nedan sammanfattas resultaten i punktform:

- Att vara kvinna ökar sannolikheten att ha gått på hemslöjdsmarknad/-hemslöjdsutställning jämfört med att vara man.
- Det finns inga signifikanta effekter vid jämförelsen av olika ålders-kategorier.
- Inte heller bidrar geografisk hemvist eller klass till att förklara variationen.
- Utbildningsnivå förklarar en viss del av besökande. Det finns en signifikant effekt i jämförelsen mellan de med högst utbildning och de med lägst utbildning där hög utbildning innebär en större sannolikhet att ha besökt hemslöjdsmarknad/hemslöjdsutställning.

Återigen visar resultaten att demografiska eller socioekonomiska faktorer bidrar till att förklara skillnaderna bara i en liten utsträckning. Undantaget är kön, där kvinnor jämfört med män mer sannolikt besökt hemslöjdsmarknad/hemslöjdsutställningar. En faktor som sticker ut är utbildningsnivå, där högutbildade jämfört med lågutbildade mer sannolikt går på hemslöjdsmarknad eller hemslöjdsutställning. Återigen bör nämnas att frågan innehåller två olika aktiviteter, marknad och utställning, vilket kan göra att vissa effekter tar ut varandra eller inte syns. En ledtråd finns i tidigare publicerade rapporter som pekar på stora skillnader mellan utbildningsnivåer för de som gått på konstutställning (Kulturanalys, 2021a, Kulturanalys, 2022), en aktivitet som är liknande eller till och med överlappar att ha gått på hemslöjdsutställning.

Referenser

Nämnden för hemslöjdsfrågor. (2021, 6 juni). *Fakta om hemslöjd*.
<https://nfh.se/fakta-om-hemslöjd.html>

Falk, E., Sandelin, F., & Weissenbilder, M. (2022). *Den nationella SOM-undersökningen 2021: En metodöversikt. SOM-rapport nr 2022:3*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.

Myndigheten för kulturanalys. (2021a). *Kulturvanor i Sverige 2020. Kulturfakta 2021:2*. Göteborg: Kulturanalys.

Myndigheten för kulturanalys. (2021b). *Kulturvanor i pandemins tid*. Göteborg: Kulturanalys.

Myndigheten för kulturanalys. (2022). *Kulturvanor i Sverige 2021. Kulturfakta 2022:3*. Göteborg: Kulturanalys.

Nutek. (2008). *Hemslöjd som näringsgren*. Östersund: Tillväxtverket.

Palmsköld, A. (2012). *Begreppet hemslöjd*. Stockholm: Hemslöjdens förlag.

Bilaga 1. Deskriptiv statistik

I bilagan beskrivs regressionsmodellerna och de beroende och oberoende variabler som ingår. Kontakta Kulturanalys för ytterligare dataunderlag.

Intresse för hemslöjdsfrågor

Intresse för hemslöjdsfrågor analyseras med hjälp av en linjär regressionsmodell (OLS). För att underlätta tolkning har skalan vänts där 1 = Inte alls intresserad och 4 = Mycket intresserad. Samtliga kategoriska variabler har dummykodats (antar endast två värden) där resultaten tolkas i relation till referenskategorin.

Tabell 1. Deskriptiv statistik för beroende och oberoende variabler, intresse för hemslöjdsfrågor

Variabel	Beskrivning	N	Min	Max
Intresse för hemslöjd	1 = Inte alls intresserad, 2 = Inte särskilt intresserad, 3 = Ganska intresserad, 4 = Mycket intresserad.	1 558	1	4
Kön	Kön: kvinna, man. Referenskategori: man.	1 615	1	2
Ålder	Ålder linjär, 16–85 år.	1 622	16	85
Klass	Består av kategorierna arbetarhem, jordbrukarhem, tjänstemannahem, högre tjänstemannahem och företagarehem. Dummy, referenskategori = arbetarhem.	1 489	-	-
Stad/landsbygd	Boendeområde: ren landsbygd, mindre tätort, stad/större tätort, Stockholm/Göteborg/Malmö. Dummy, referenskategori = landsbygd.	1 554	-	-
Utbildningsnivå	Utbildning, 2-delad (låg/medel, hög). Dummy, referenskategori = låg/medel.	1 543	-	-

Kommentar: Kategoriska oberoende variabler har kodats om till dummyvariabler, eftersom de inte befinner sig på en intervallskala. Koefficienterna ska tolkas som effekten av att inneha dummyvariabelns egenskap jämfört med referenskategorin. Aktuell referenskategori framgår i tabellen. I resultatredovisningen uttrycks därför resultaten exempelvis som effekten av att vara 30–49 år jämfört med att vara 16–29 år (som är referenskategori för variabeln *ålder*).

Utbildningsvariabeln bygger på en tredelad variabel där Låg = ej fullgjord obligatorisk skola eller grundskola, Medel = gymnasium, folkhögskola, eftergymnasial utbildning eller motsvarande, men ej examen från högskola/universitet, och Hög = studier på/examen från högskola/universitet. I analysen har kategorierna Låg och Medel slagits samman.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2021.

Sysslat med hemslöjd och gått på hemslöjdsmarknad/utställning

De två vanefrågor som ingår i rapporten, sysslat med hemslöjd och gått på hemslöjdsmarknad/utställning, analyseras med hjälp av en logistisk regressionsmodell. Valet av analysmetod utgår från frågeinstrumentets utformning. En logistisk regression prövar om en eller flera oberoende variabler påverkar en beroende variabel, som endast kan anta två möjliga värden. I de fall där de oberoende variablerna är kategoriska skattas sannolikheten jämfört med referenskategorin.

Tabell 2. Deskriptiv statistik för beroende och oberoende variabler, sysslat med hemslöjd

Variabel	Beskrivning	N	Min	Max
Sysslat med hemslöjd	0 = Ingen gång, 1 = Minst en gång de senaste 12 månaderna.	1 516	0	1
Kön	Kön: kvinna, man. Referenskategori: man.	1 615	1	2
Ålder	Ålder linjär, 16–85 år.	1 622	16	85
Klass	Består av kategorierna arbetarhem, jordbrukarhem, tjänstemannahem, högre tjänstemannahem och företagarehem. Dummy, referenskategori = arbetarhem.	1 489	-	-
Stad/landsbygd	Boendeområde: ren landsbygd, mindre tätort, stad/större tätort, Stockholm/Göteborg/Malmö. Dummy, referenskategori = landsbygd.	1 554	-	-
Utbildningsnivå	Utbildning, 2-delad (låg/medel, hög). Dummy, referenskategori = låg/medel.	1 543	-	-

Kommentar: Kategoriska oberoende variabler har kodats om till dummyvariabler, eftersom de inte befinner sig på en intervallskala. Koefficienterna ska tolkas som effekten av att inneha dummyvariabelns egenskap jämfört med referenskategorin. Aktuell referenskategori framgår i tabellen. I resultatredovisningen uttrycks därför resultaten exempelvis som effekten av att vara 30–49 år jämfört med att vara 16–29 år (som är referenskategori för variabeln *ålder*).

Utbildningsvariabeln bygger på en tredelad variabel där Låg = ej fullgjord obligatorisk skola eller grundskola, Medel = gymnasium, folkhögskola, eftergymnasial utbildning eller motsvarande, men ej examen från högskola/universitet, och Hög = studier på/examen från högskola/universitet. I modellen har kategorierna Låg och Medel slagits samman.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2021.

Tabell 3. Deskriptiv statistik för beroende och oberoende variabler, gått på hemslöjdsmarknad/hemslöjdsutställning

Variabel	Beskrivning	N	Min	Max
Gått på hemslöjdsmarknad/hemslöjdsutställning	0 = Ingen gång, 1 = Minst en gång de senaste 12 månaderna.	1 607	0	1
Kön	Kön: kvinna, man. Referenskategori: man.	1 641	1	2
Ålder	Ålder linjär, 16–85 år.	1 644	16	85
Klass	Består av kategorierna arbetarhem, jordbrukarhem, tjänstemannahem, högre tjänstemannahem och företagarehem. Dummy, referenskategori = arbetarhem.	1536	-	-
Stad-landsbygd	Boendeområde: ren landsbygd, mindre tätort, stad/större tätort, Stockholm/Göteborg/Malmö. Dummy, referenskategori = landsbygd.	1 600	-	-
Utbildningsnivå	Utbildning, 2-delad (låg/medel, hög). Dummy, referenskategori = låg/medel.	1 613	-	-

Kommentar: Kategoriska oberoende variabler har kodats om till dummyvariabler, eftersom de inte befinner sig på en intervallskala. Koefficienterna ska tolkas som effekten av att inneha dummyvariabelns egenskap jämfört med referenskategori. Aktuell referenskategori framgår i tabellen. I resultatredovisningen uttrycks därför resultaten exempelvis som effekten av att vara 30–49 år jämfört med att vara 16–29 år (som är referenskategori för variabeln *ålder*).

Utbildningsvariabeln bygger på en tredelad variabel där Låg = ej fullgjord obligatorisk skola eller grundskola, Medel = gymnasium, folkhögskola, eftergymnasial utbildning eller motsvarande, men ej examen från högskola/universitet, och Hög = studier på/examen från högskola/universitet.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

